

davnih časov dve cerkvi druga blizu druge: cerkev sv. Neže in cerkev sv. Jošta, ki sta se pri pisatelju zmotno zlihi v eno. — Na strani 230 pravi pisatelj, da pozna zgodovina samo eno cerkev sv. Treh Kraljev na Bruniku pri Radečah. Zapeljal ga je Orožen, ki v svojem popisu ni dosti jasen. Trubar pa ima prav, ko govori, da je hotela imeti neka baba tam še tretjo cerkev, kajti dve sta o Trubarjevem času že bili in stojita še danes. Postavljeni sta vzporedno druga z drugo, vmes pa je vrinjen zvonik, tako da ju družijo. — Pravilno je na strani 230 identificirana Goričanska gora s Sv. Goro pri Gorici. Ta označba v Katekizmu l. 1575 je zapeljala L. Pintarja (Lj. Zvon, XXV., 1905, str. 205), da je dopuščal možnost Šmarne gore pri Goričanah (Medvodah). — Prof. Kidrič v svojih študijah sistematično gradi zgodovino ene najzanimivejših dob v naši kulturni zgodovini, reformacije in protireformacije; vsak njegov spis polaga temelje in kritično ločuje zrno od plev, zato tem težje pričakujemo končne slike, katera že iz dosedanjih spisov, ki so šele zbirke gradiva, vedno jasneje proseva.

I. Grafenauer priobčuje članek Naglas v nemških izposojenkah v slovenščini (Donesek k zgodovini slovenskega naglasa). — Fr. Ramovš: Deklinacija slovenskega imena očã — öce < ot.c.a., konstatira sedem razvojnih stadijev med obema oblikama. — Zbornik vsebuje razen teh še sledeče sestavke: Fr. Veber: Elementarne enačbe človeške pozornosti; R. Nahtigal: Doneski k vprašanju o postanku glagolice ter K. Oštir: Alarodica I. — Priznati moramo, da ta prvi korak v smeri slovenske akademije znanosti imponira. Frst.

Ivan Albrecht: **Andrej Ternouc.** Reliefna karikatura iz minulosti. Splošne knjižnice št. 10. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna v Ljubljani. 1923. Str. 55.

Slovenskemu slovstvu je zasijala nova zvezda: dobili smo slovenskega Boccaccia! Kdor hoče vedeti, kaj je bogokletstvo (str. 27, »vsa naša dela vodi Bog«, trdi Ternouc po v grehu preživeti noči), cinizem, kaj je kvantanje, kaj je norčevanje iz molitve, iz svetnikov, iz krščanske askeze, iz krepostnega življenja, iz redovništva, naj prebere ta pamflet na vse to! Knjižica hoče — v obliki zgodovinske karikature — v čitatelju vzbuditi skomine po spolnem uživanju kot najvišji sreči, kot »radosti neba«. »Ženska je zarja naših dni; kdor se ni ogrel v toploti njenega dihljaja, ni živel.« (Str. 7.) Jezuitski frater Deodat (!), nezakonski sin grofa Auersperga, se maščuje za svojo grbavost in ponesrečeno življenje (zastonj ugiblujemo, zakaj baš nad tem študentom, ne pa nad grofom!) nad jezuitskim gojencem, učencem latinskih šol, še ne klerikom, Andrejem Ternoucem, s tem, da mu začne govoriti o gležnjih ženskih nog (str. 5), in ga s pomočjo svoje nezakonske matere Polone pripelje k lepi Magdalenii, ki hrepeni po Andreju, odkar ga je videla v cerkvi jezuitov. »Pri spovedi je bila slišala, da je molitev sv. Pahomija posebno močna zoper „ljubezni greh“.

To molitev torej dene pod vzglavje, pa z bingoslovljeno vodo pokropi sobo, potem zapahne vrata sobice... in vzevetela jima je sreča opolnoči. (Str. 20.) To je menda prvi »relief«. Drugi »relief«: na Slivnici nad Cerknico gleda Ternouc ples čarovnic, med njimi tudi »črno oblečenega moškega, ki je imel v naročju golo, prelepo žensko...« (Str. 33.) In tretji »relief« je menda tisti prizor v gradu nekje na Notranjskem, v bivališču nekakšnega prismojenega astrologa, ki Ternoucu nenadoma pokaže »lepo žensko telo, pokrito s pajčolanom...« (Str. 47.) Zveze med temi »reliefi« ni nikakršne; človek se zaman vprašuje, čemu drugi in tretji »relief«? Nebrzdana fantastičnost in spolno draženje — to je vsa »umetnost« te karikature. — Če sem rekel, da je Albrecht slovenski Boccaccio, moram toliko popraviti, da je Boccaccio ustanovil Italijanom prozo. Albrecht pa dela z našo prozo kakor — sit venia verbo! — svinja z mehomo. Na prvih šestih straneh piše navadni besedni red; nadaljuje pa z neko »ritmično« prozo, ka-li, čisto svojevolsko; proti koncu se spet pomiri in vrne k navadnemu besednemu redu.

J. Debevec.

Dante — Raccolta di Studi a cura di Alojzije Res — Gorizia MCMXXI — Giov. Paternolli Editore. Per il Secentenario della morte di Dante 1321—1921. — Str. IX + 190. — Gorica, 1923.

Prireditelj tega vsebinsko bogatega in razkošno opremljenega zbornika, agilni prof. dr. A. Res, tolmači v uvodnih besedah (VII—IX) pomen in namen pričujoče publikacije. Kakor v Dantejevi dobi se je začutila tudi pri nas po viharnih dogodkih, ki so pretresli ves razdvojeni, v materializmu blodeči svet, potreba notranje obnove, odpor duhovnosti proti nasilnemu egoizmu. Kajti naša duša je vzlic vsemu uživanju ostala žejna... Posebej teži naša umetnost po človeku, po Geniju, po Duši. Zato je Dante lahko simbol našega stremljenja po rešitvi najvišjih problemov življenja. Kot globokega, splošno človeškega pesnika, misleca, kažipota ga hoče proslaviti ob šeststoletnici tudi slovenski narod.

V to svrhu je pridobil urednik sotrudnikov tudi med italijanskimi učenjaki na visokih šolah v Florenci, Rimu, Neapolju, Milanu, češ, v nebatičnih višinah Dantejeve poezije se lahko snidejo — kljub političnim sporom — zastopniki vseh narodov.

Italijani so tudi prvi poklicani, da nam povedo, kaj so našli do sedaj bistvenega na svojem največjem rojaku. Tako podajajo njihovi prispevki v splošnem pregledno vsoto najvažnejših izsledkov na glavnih poljih dantologije.

Prof. Gaetano Salvemini (Dante e le lotte politiche del suo tempo, 1—8) opisuje za uvod v celo knjigo kot specialist kulturno ozadje Dantejevega dejstvovanja: kratka, a jasna slika razmer v Florenci ob koncu 13. in začetku 14. stoletja. Navadno so se komentarji ustavljali preveč na površju, pri zunanostih, ob zgolj politično razvrstjenih prilikah te dobe, tako da si človek zlepa ni mogel ustvariti pregledne sodbe; zato je treba šteti pisatelju v zaslugo, da je posegel globlje do

pravega vira vseh teh zmed, do socialnega vprašanja tistih dni: na eni strani plemstvo in kler, na drugi nižje delovno ljudstvo, vmes pa bogato meščanstvo. Ti sloji se boré za nadvlado, ki je pa radi nujnosti kooperacije dveh in nesložnosti pri poedinih stanovih zelo nestalna, — kar je postalo usodno tudi za Danteja. Dante je v tem strastnem metežu po rojstvu in prepričanju na strani prvih, ali ker tedanji plemiči in duhovniki ne ustrezajo njegovim predstavam o pravem viteštvu in apostolstvu, se nagne na stran ljudstva. Pa tudi ta sloj nima resničnega smisla za pravico, za domoljubje, in v tem tiči vsa tragika Dantejevega težkega življenja po izgonu, njegovo razočaranje in zagrenjenost, posredno pa tudi njegova zamisel, da zgradi vsaj v mislih — od temelja do vrha nov, boljši svet.

Za pravilno pojmovanje Dantejevega pesništva je važno posebej literarno osredje, iz katerega izhaja. To temeljno vprašanje rešuje prof. Guido Mazzoni (*«Dolce stil nuovo»*, 9—14), izhajajoč od pogovora med Bonagiunto da Lucca in Dantejem v XXIV. spevu *«Vic»*. Dante spelje tu pohvalo radi *«novih rim»* na inspiracijo: on samo izraža, kar mu ljubezen v srcu ukazuje. Iz tega mesta so vneti razlagalci in literarni historiki izvajali cele teorije o posebni pesniški šoli. Mazzoni razloži na kratko literarno ozadje te podmene, očrta bistvo razlike med italijansko poezijo pred Dantejem in ob njem ter sklepa, da ne gre pri tisti šestorici istodobnih poetov govoriti o kaki pravi šoli s posebno snovnostjo in obliko. Tudi jaz sem mnenja, da so šli predaleč oni, ki so napravili iz besede konja. Problem se ne sme vzeti le s stališča ene osebnosti ali enega slovstva. Razvoj ljubavne poezije kot ga vidimo v Italiji od sicilijansko-trubadurskega kroga (Jacopo da Lentini i. dr.) preko izumetničene moralizujoče poezije v Toskani (Bonagiunta, Guittone d'Arezzo i. dr.) in spiritualistične ali teološko filozofske zamisli ljubezni pri očetu *«novega sladkega sloga»* Guidu Guinizelliju v Bologni ni tako specifično italijanski, da se ne bi našlo nič sličnega pri ostalih kulturnih narodih, ki so gojili dvorsko pesem trubadursko, kakor tudi *«trobadorji»* niso doma le v Provenci. Saj se najdejo podobne stvari že pred tem celo v arabskem slovstvu. Prvotno konvencionalno fevdalna zasnova ljubezni uslužnega viteza do *«gospodarice»* se je s časom logično nujno morala izgraditi na razne strani: v nižino in globino k naravnejšemu ljudskemu in resničnoerotičnemu čuvstvovanju ali v širino k učenemu didaktičnemu razpredanju ali v višino k poduhovljenemu idealiziranju. Slednje vidimo poleg ostalega pri Danteju in njegovih najbližjih vzornikih in vrstnikih (Guinizelliju, Guidu Cavalcantiju itd.), ki v svojih znanih kanconah razvijajo teorije prave vzvišene ljubezni, katera biva le v plemenitem, žlahtnem srcu in ki ji je ideal že nadzemski, rajski lepota. Dantejeva zasluga posebej je njegova inspiracija, ki sloni kolikor toliko na resničnem doživetju (prvi psihološki izliv lastnega jaza), genialno oblikovanje tvarine v koncepciji in zmožnost adekvatnega pesniškega izraza.

V zvezi s tem razlaga Tomaso Gallarati-Scotti (*«Vita nuova»*, 15—27) življenje in ljubezen Danteja do Beatrice od srečanja v 18. letu do njene smrti, kakor se zrcali v imenovani zbirki lirike in proze. Dočim pesnik ni ostal vedno platonik — saj je bil kesneje družinski oče — in dočim je v knjigi pesmi *«Canzoniere»* poleg satirične in alegorične poezije opeval tudi bolj realno ljubezen, je popisal tu preprosto in tužno zgodbo idealne ljubavi od prve blazenosti preko plahosti, nade sanj, slutenj, videnj do zamere, boli ob izgubi in upanja na svidenje v nebesih in ustvaril apoteozo žene, ki preide v božanski simbol. Čim bolj se ljubljena oddaljuje, tem večja postaja sila ljubezni, tem bolj se Dante tudi v pesmi otresa povprečne konvencionalnosti in tragični konec, prezgodnja smrt Beatrice, je dvignila njeno podobo in njegovo poezijo do najvišjih sfer. Vekovni in svetovni študij je naravno nagromadil ob Danteja kupe splošnih karakteristik, ki vsebujejo nebroj bolj ali manj duhovitih domislic, bolj ali manj krivih primer in bolj ali manj banalnih izrekov. Kdo je bil kompetenten, da napravi tu red in pokaže zopet pravo lice stvari, kakor filozof in literarni kritik Benedetto Croce (*Carattere e unità della poesia di Dante*, 43—49)? Običajne splošne sodbe o božanskem, kozmičnem duhu poezije kot je Dantejeva so nujno enostranske in pisatelj pokaže na številnih zgledih, kaj vsebujejo taki poskusi abstraktne označbe pesnikove umetnosti resničnega in neresničnega. Zlasti svari pred pretiravanjem njegove mrkosti, nemodernosti ali romantičnosti. Tu je na mestu le ena beseda. Dante je pesniški genij, čigar svetovno čuvstvo temelji na trdni veri in zanesljivi sodbi in ki ga oživlja globoka volja!

Dantejev pomen za narod in človeštvo označuje potem literarni historik Vittorio Rossi (*Dante poeta della nazione et dell'umanità*, 63—74).

Njegovo svobodoljubnost interpretira posebej ob enem zgledu dantolog E. G. Parodi (*La Divina Commedia, poema della libertà dell'individuo e il canto XXVII del Purgatorio*, 29—41), upošteva jo razen miselne strani še estetske vidike. Prvi del tega speva vsebuje kot osrednjo miselno os najvišji cilj človeške poti: zemeljski raj. Preko ognjene ograje ga more potegniti navzgor le duhovna moč ljubezni: najbolj jedrnata sinteza dantejske ljubavi, ojačena z zgoščeno poetiško tehniko. Drugi del uči, da obstoji šele nad človeško aktivno ali kontemplativno srečo prava sreča, kjer je mogoča prostost duha, mišljenja, sodbe, ki je človeku najdražji ideal.

Dočim so italijanski učenjaki podali na splošno zaključne sodbe v celi vrsti že na široko pretresanih problemov, ki nam — pač po načrtu prirediteljevem — predočujejo najvažnejše momente v Danteju — le V. Rossi je tema je bolj specialen —, so prispevki slovenskih strokovnjakov k raznim poglavjem dantologije v veliki meri prave novosti, ki bodo prav radi tega gotovo zbudili pri Italijanih posebno zanimanje. (Prim. n. pr. oceno v *«Il Popolo»* 16. febr. 1924, str. 3, ali v *«Corriere della Sera»* 7. marca 1924, str. 3.) — Le univ. prof. dr. Aleš Ušeničnik si je izbral že bolj obdelano

tvarino (Dante e la filosofia, 51—62). — Sodbo o njih prepuščam specialistom, dovoljeno naj mi bo v svrhu celotnega pregleda le nekaj splošnih pripomb.

Ušeničnikova razprava združuje pregledno sistematičnost in kritično natančnost, podprta je vseskozi s podrobnimi citati. Vsak veliki pesnik je modrec, tako nudi tudi Dante filozofskega materiala na izbiro bodisi iz psihologije, ali logike, spoznavne teorije, ali metafizike, etike ali sociologije. Kosmogonija tvori prehod do teologije; tudi to slednjo je avtor na kratko označil, čeprav striktno ni bila na programu.

Med slovenskimi študijami, ki odpirajo italijanski publiko nove vidike v komaj znan svet, prednjači obsežna (dasi skoraj na tretjino okrajšana) razprava dr. Josipa Puntarja (Dante e Prešeren, 87—144), ki je nesporno osrednje pričujočega zbornika. Prevajatelj Giov. Lorenzoni je pridejal kratek, na par mestih ne čisto srečno stiliziran uvod v zunanjo življenjsko pot Prešernovo, ki pomotoma navaja, da je umrl v Ljubljani, kar potem ponavljajo italijanski poročevalci. Prav bi bilo, če bi bil dodal še glavno vsebino Krsta, ki jo more nepoučen čitatelj iz sledeče okrajšane razprave le sukcesivno razbrati.

Italijane bo zanimal sestavek prof. dr. Jos. Debeveca (Dante nelle traduzioni slave, 161—176), ker je prva smotrena bibliografija prevodov Danteja pri Slovanih. Debevec ne izpopolnjuje le dosedaj znanih podatkov po številu, temveč orientira tudi podrobneje o prevajalcih in označuje pri najboljših tudi vrednost prevodov in njih tehniko.

Za primer slovenskega prevoda prinaša knjiga Župančičev res magistralni prevod petega speva »Pekla« (Canto V. del Inferno, 75—85).

Kako globoko je posegla osebnost Dantejeva v razvoj poljskega slovstva, nam predočuje dr. Vojeslav Molè (Dante e i romantici polacchi, 147—151). Trije največji njihovi pesniki-romantiki, kot Dante emigranti, Mickiewicz, Słowacki in Krasiński, kažejo idejno skupnost z Dantejem. Dr. Milko Kos (Le Tracce di Dante fra gli Jugoslavi, 153—160) raziskuje kritično zgodovinske spomine na Danteja na Primorskem, ki izvirajo iz poznejše kombinacije in ki so razumljivi iz dejstva, da so že za Dantejevih časov prihajali politični prognanci v furlanske, trgovci pa, kot pričajo Kosovi citati iz virov, tudi v slovenske kraje. Dante sam omenja »slovanske« vetrove in romarje iz Hrvaške, ki so hodili v Rim, ter slučaj srbskega vladarja iz Raške, Štefana Uroša II. Milutina, ki je posnemal benečanski denar.

Končno nam dr. Stelè (Mirko Rački illustratore di Dante, 177—183) predstavi zanimivo življenjsko in umetniško pot hrvaškega slikarja Račkega, ki si je postavil življenjsko nalogo, da ilustrira celo Božansko komedijo. 6 njegovih slik krasi knjigo. Italijanske prevode slovenskih prispevkov so oskrbeli Giov. Lorenzoni (Puntar, Stelè), Ivan Trinko (Ušeničnik, Molè), Ivan Gruden (Kos) in Ivan Bankič (Debevec). Nas zanima tu prvega prevod citatov iz Prešerna v nevezani besedi, ki je prav skrben; vendar se vidi, kako težko ga bo prestaviti celega v adekvatne italijanske stihe. Dr. L. Sušnik.

Jože Pahor: **Medvladje**. Socialen roman. Spisal —. 1923. Trst. Založila »Socialna matica« v Trstu. Tiskala tiskarna »Edinost«, Str. 234.

Vojna leta so globoko rezala; rane se niso še zarastle, še krvavijo in bodo krvavele, ker veliki nauk, ki naj bi ga dale, je naletel na gluha ušesa in zakrknjena srca. Cesta materije, tlakovana z nesocialnostjo, ob kateri brni še vedno žica birokratizma, je slejkoprej polna: široka je in lagodna in za njo ni treba srca in odgovornosti. In vendar — življenje onih, ki hodijo to pot, ni mirno več: posamezni klicarji novega rodu in novih vrednot so očitujoča vest. Ali bo ta vest zmagala? Pahor veruje.

V »Medvladju« slika čas in prilike vojnih in povojnih let na Goriškem od pomladi (1918—1920). Ruševina in podrtija je vsepovsod — tudi v sreih. Obnova je nujna zahteva, a se ne gane z mesta. Zakrknjenost si ne pusti blizu in vztraja v ruševinah, ki so od dne do dne večje in zahtevajo vedno novih žrtev, dokler ne izbruhne plamen — »ponižanih in razžaljenih«, čigar »blesk je vsak trenutek veličastnejši, kakor bi imel vžgati vse štiri strani sveta.« V tem plamenu se razčisti in reši tudi — narodno vprašanje.

Roman je široko zasnovan in spretno razpleten skozi štiri dele. Osebe so tipično trdne, pokrajina zadeta, slog preprost. Z Breznikom bi izostala lahko v jeziku ta ali ona nepravilnost. Knjiga ostane dokument iz velikih in težkih dni.

Joža Lovrenčič.

Kado Murnik: **Na Bledu**. Povest. (Splošna knjižnica št. 2.) V Ljubljani, 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna.

Če se ne motim, je povest ponatis in bo v Splošni knjižnici služila svojemu namenu. Okusu doraščajočega dijaštva in mladinstva bo morda celo vzgojna s svojim bahatim atributstvom in orisništvom Bleda v vseh vremenskih odtenkih in številnih perspektivah. Tudi lica so vedro nazorna, kakorkoli sicer vsakdanje nezajemljiva. Ideje v povesti ni. — Zakesnela »Gartenlauberka«.

Dr. I. Pregelj.

Bernhard Kellermann: **Predor**. Roman. Prevedel Fr. Kobal. Maribor, 1922. Založila in izdala Tiskovna zadruga v Mariboru.

»Der Tunnel« je bil senzacija in je tako berilo, da je zaslužil slovenski prevod. Doživel je dva: poljudnejši, recimo rahlo ohlapnejši Velikonjev in Kobalov profesorsko ambiciozni. Ta ambicioznost je morda vredna hvale. Nujna ni spričo tega, da Kellermann v Tunelu vendar ni niti Stifter niti Storm, kaj šele Coster v »Ulenspieglu«, četudi morda utegne res biti, da je kaj pridnega iskanja treba, preden najdeš izraz v slovensčini za nabreklo in inženirsko orisno besedje psevdonemškega berila. Pri prevajanju beletrije, in to, samo to je Tunel, bi mislil, je naloga ta, da bodi prevod dober in lahko umljiv posnetek, ne pa tak, kakršnega bi si privoščil Kellermann v francoščini ali angleščini, ki imata za Tunelsko besedno obzorje zares tudi dovolj lastnega živega izraza. Kako naj pa Slovenec ume, da je »brzotreskavica« — Schnellfeuer, »toča s sodro« — ein